

ROZI IZVJEŠTAJ

2014

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O STANJU
LJUDSKIH PRAVA LGBT OSOBA
U BOSNI I HERCEGOVINI
U 2014. GODINI

ROZI IZVJEŠTAJ.
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA
LGBT OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI
U 2014. GODINI

SARAJEVO, 2015.

Edicija Ljudska prava Sarajevskog otvorenog centra

Ediciju uređuje: Emina Bošnjak

Broj izdanja: 35

Naslov: Rozi izvještaj.
Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava
LGBT osoba u Bosni i Hercegovini u 2014. godini

Autor_ice: Vladana Vasić, Saša Gavrić, Emina Bošnjak

Saradnica: Maida Zagorac

Lektura_korektura: Sandra Zlotrg

Prelom i dizajn: Feđa Bobić

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba

Za izdavača: Saša Gavrić

© Sarajevski otvoreni centar

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba

Izveštaj pokriva period do 15. januara 2015.

Publikacija je rezultat rada na ljudskim pravima u okviru različitih projekata Sarajevskog otvorenog centra, koje su finansirali (prema abecednom redu): Ambasada Kraljevine Norveške u Sarajevu, Civil Rights Defenders, Evropska unija/EIDHR, Fond otvoreno društvo Bosna i Hercegovina i ILGA Europe.

Ova publikacija izrađena je u okviru projekta koji finansira Evropska unija, uz podršku Fondacije Astraera. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost izdavača i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

PROJEKAT FINANSIRA
EUROPSKA UNIJA

UZ FINANSIJSKU PODRŠKU
FONDACIJE ASTRAEA

Astraera

PROJEKAT IMPLEMENTIRA

 SARAJEVSKI
OTVORENI
CENTAR

U PARTNERSTVU S

 MEDIACENTAR
SARAJEVO

ISSN 2303-5552

ROZI IZVJEŠTAJ.

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA
LGBT OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2014. GODINI

SARAJEVO, 2015.

Ovaj izvještaj nikad ne bi nastao da nema fenomenalnih ljudi i institucija koje sarađuju sa nama, ali i onih koji nas drugarski i prijateljski podržavaju. Stoga se iskreno zahvaljujemo prijateljima i prijateljicama, članovima i članicama naših porodica, vanjskim saradnicima i saradnicama, aktivistkinjama i aktivistima iz cijele BiH, partnerskim organizacijama u BiH i regiji, policiji Kantona Sarajevo, drugim javnim institucijama, izdavačima, dostavljačima raznih usluga, donatorima i svim divnim ljudima i organizacijama koje su doprinijele našem radu i uspjesima.

SADRŽAJ

TEKUĆE PRAKSE KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA:	
Napad na festival Merlinka 1. februara 2014. godine	7
NAJBOLJE PRAKSE:	
Saradnja sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo	8
SAŽETAK	
Ljudska prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini u 2014. godini	9
I PRIORITETNE MJERE KOJE SE TREBAJU PODUZETI	
Zakonski okvir za zločin iz mržnje u Federaciji BiH	11
Specijalni izvještaj Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH	11
Strategija za suzbijanje diskriminacije u BiH	12
II DISKRIMINACIJA	13
III NASILJE / ZLOČIN IZ MRŽNJE / GOVOR MRŽNJE	16
IV SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA	18
V ODABRANE TEME	
Opšti izbori 2014. godine	20
Predstavljanje LGBT osoba i tema u medijima	21
Zahtjevi za azil na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta	22
VI RJEČNIK LGBT POJMOVA	23
VII DODATAK	
Politički sistem Bosne i Hercegovine	
Postignuća Sarajevskog otvorenog centra u 2014. godini	29
Autor_ice	30
O Sarajevskom otvorenom centru	31

TEKUĆE PRAKSE KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA:

NAPAD NA FESTIVAL MERLINKA 1. FEBRUARA 2014. GODINE

U subotu, prvog februara 2014. godine u 15:15 h, na početku diskusije "Transeksualnost u tranziciji", grupa od 14 maskiranih muškaraca nasilno je ušla u Art kino Kriterion Sarajevo s namjerom da napadne prisutne. Najveći broj napadnutih posjetilaca_posjetiteljki festivala Merlinka uspio se sakriti u izlaz za hitne slučajeve, gdje su ostali zaključani 20-ak minuta. U međuvremenu, tri osobe su fizički napadnute. Među njima je bio organizator festivala u Beogradu te osoba koja je napadnuta i tokom Queer festivala u Sarajevu 2008. godine. Napad je trajao manje od minute rezultirajući lakšim povredama. Počinioci nedjela pobjegli su netaknuti.

Sarajevski otvoreni centar je 20 dana unaprijed najavio planirana dešavanja policiji, izazivši potrebu za osiguranjem. Na sastanku dvoje predstavnika Sarajevskog otvorenog centra, Joze Blaževića i Lejle Huremović, sa predstavnikom Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, policija je bila informisana o datumima i satnicama svih dešavanja u okviru festivala. Policijske snage su bile prisutne u Art kinu Kriterion tokom dešavanja organizovanih u petak. U subotu ujutro članice tima Sarajevskog otvorenog centra vidjele su prijetnje na Facebook stranici "Zaustavimo paradu pedera prvog maja" te ih prijavile u 12 h e-mailom Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i policijskoj administraciji, nakon čega su u 12:32 h telefonski pozvale policiju kako bi potvrdile njihov dolazak u 15 h tog istog dana u kino Kriterion radi osiguravanja događaja. Međutim, policija nije bila prisutna u dogovoreno vrijeme, kada se dešavala diskusija o transeksualnosti, te nije bila u mogućnosti da zaustavi planirani napad.

Ovaj napad na LGBT osobe još jednom je pokazao obrasce nasilja koji su se iskazali tokom Queer Sarajevo Festivala 2008. godine. Uz to se, nažalost, pokazao i nemar bh. policije pri zaštiti građana_ki i osiguravanju prava na slobodu okupljanja.

Unatoč svemu, Sarajevski otvoreni centar je odlučio da nastavi sa festivalskim sadržajem u nedjelju, ohrabrujući svoje lokalne i internacionalne partnere_ice da se okupe u 16 h u Kriterionu kako bi pokazali_e da nije moguće i ovaj put LGBT zajednicu nasilno vratiti u ormar. Tom prilikom došlo je oko 200 osoba, a događaj je otvoren uvodnim govorima izvršnog direktora Sarajevskog otvorenog centra i organizatora festivala u Beogradu.

Uporedo sa policijskom istragom o napadu na festival Merlinka, Sarajevski otvoreni centar je, nedugo nakon napada, podnio dvije prijave direktno Kantonalnom tužilaštvu: jednu zbog ugrožavanja sigurnosti prisutnih, nanošenja tjelesnih ozljeda, sprečavanja javnog okupljanja i dogovora za učinjenje krivičnog djela i drugu zbog povrede ravnopravnosti čovjeka i građanina. Nedolazak policijskih službenika u dogovoreno vrijeme također je prijavljen i unutrašnjoj kontroli Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. Tek godinu dana nakon napada (početkom 2015.), došlo je do pokretanja krivičnog postupka protiv odgovornih osoba. Tokom 2015. će se pokazati koliko bh. pravosudne institucije imaju razumijevanja za specifičnost ovog slučaja.

SARADNJA SA MINISTARSTVOM UNUTRAŠNJIH
POSLOVA KANTONA SARAJEVO

Policija Kantona Sarajevo od 2012. godine saraduje sa organizacijama civilnog društva koje se bave pravima LGBT osoba. U saradnji s MUP-om KS, Sarajevski otvoreni centar je proveo edukativne i informativne aktivnosti, a oblast zločina iz mržnje motivisanih seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom tokom 2014. godine izučavana je u okviru stalne obuke policijskih službenika_ca, uz asistenciju članica_ova Sarajevskog otvorenog centra. Obuku je pohađalo više od 1000 policijskih službenika_ca.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo imenovalo je kontakt osobe – policijske službenike i službenice – za rad sa LGBT osobama žrtvama krivičnih djela u četiri gradske policijske stanice/uprave: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad, što je potez koji ohrabruje LGBT osobe nad kojima su počinjena krivična djela iz mržnje na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta da ih prijave policiji, što je do sada rijetko bio slučaj zbog straha od sekundarne viktimizacije i prisilnog autiranja. Dobru praksu saradnje MUP-a Kantona Sarajevo prepoznala je i Evropska komisija u svom strateškom dokumentu koji prati Izvještaj o napretku BiH za 2014. godinu,¹ te Vijeće UN-a za ljudska prava u svom Univerzalnom periodičnom pregledu stanja ljudskih prava u BiH.²

Dobru praksu saradnje sa MUP-om Kantona Sarajevo podijelili smo i sa organizacijama koje se bave ljudskim pravima LGBT osoba iz Slovenije i Srbije (Škuc LL i Gayten), koje su ovo iskustvo nadogradile i počele primjenjivati u svom radu i sredinama.

Iako je ovo zavidan uspjeh, njegov obim je ipak ograničen. Sarajevski otvoreni centar će tokom 2015. i 2016. godine nastaviti raditi sa policijskim službenicima drugih kantona u FBiH kao i u RS-u, prenoseći dobru praksu saradnje sa MUP-om Kantona Sarajevo. Takođe ćemo nastaviti i sa neophodnom edukacijom tužitelja_ki i sudija_sutkinja o specifičnostima krivičnih djela počinjenih iz mržnje i diskriminaciji na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta kako bismo ojačali sve učesnike_ce u lancu procesuiranja kršenja ljudskih prava LGBT osoba.

1 Dostupno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-strategy-paper_en.pdf

2 Vidi više na: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/BASession20.aspx>

LJUDSKA PRAVA LGBT OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2014. GODINI

Objavlivanjem već četvrtu godinu zaredom Rozog izvještaja, godišnjeg izvještaja o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, Sarajevski otvoreni centar nastavlja sa svojim intenzivnim zagovaračkim radom u oblasti prava LGBT osoba. Rozi izvještaj je ujedno i jedini izvještaj u BiH ekskluzivno posvećen pravima LGBT osoba.

Događaji i pojave koje su obilježile 2014. godinu s obzirom na prava LGBT osoba mogu se sažeti u sljedeće:

- Politička stagnacija, uzrokovana predizbornom kampanjom, postizbornim pregovorima i političkom nestabilnošću, dovela je do toga da **od proljeća pa do kraja 2014. godine nije bilo moguće pokretati bilo kakve relevantne zagovaračke inicijative**, naročito kada govorimo o izmjeni zakonodavstva i usvajanju strateških dokumenata;
- Predizborna kampanja, politički programi stranaka te procesi u parlamentima i vladama pokazali su da su **prava LGBT osoba politički irelevantna**. Nijedna stranka ovo pitanje nije prepoznala kao relevantan problem, te nisu ponudili nikakva rješenja. Na sjednicama vlada i parlamenata do sada se nikad nije diskutovalo o pravima LGBT osoba;
- **Federacija BiH**, i pored toga što su u Parlamentu bile dvije inicijative, **nije bila u stanju da izmijeni Krivični zakon FBiH** i da u njega ugradi odredbe koje se odnose na krivična djela počinjena iz mržnje te govor mržnje;
- **Nisu usvojeni strateški dokumenti** koji bi prepoznali stanje prava LGBT osoba te ponudili rješenja i mjere za unapređenje prava LGBT osoba. Institucija ombudsmena nije prihvatila da izradi specijalni izvještaj o stanju prava LGBT osoba, a o drugim državnim strateškim dokumentima, kakva bi bila strategija za suzbijanje diskriminacije ili strategija za unapređenja prava LGBT osoba, nikada se nije ni diskutovalo;
- **Aktivizam za prava LGBT osoba doživio je procvat**. Pored toga što su postojeće inicijative / organizacije (npr. Q Sport ili Udruženje Okvir) intenzivirale svoj rad, stvoreni su i novi aktivistički nukleusi. Banjalučko udruženje kvir aktivista_kinja registrovalo se tokom 2014. godine, te je realiziralo različite kampanje i događaje. U Mostaru je u proceduri registracija udruženja LibertaMo, a u Tuzli djeluje neformalna inicijativa TANKA;
- **Nasilje nad LGBT osobama se, u odnosu na 2013. godinu, povećalo**. LGBT osobe, ali i LGBT aktivisti_kinje postali_e su meta sve učestalijih napada. Ipak, tokom 2014. godine donesene su i dvije presude koje potvrđuju kršenja prava LGBT osoba. Između ostalog, odlukom Ustavnog suda BiH potvrđeno je da je pravo na javno okupljanje LGBT osoba bilo onemogućeno u slučaju Queer Sarajevo Festivala. Ovo je prva odluka jednog ustavnog suda u vezi sa pravima LGBT osoba u BiH.

BIH i dalje ostaje država koja već godinama ignoriše potrebe jednog velikog dijela stanovništva koje kroz određene zahtjeve za konkretnim aktivnostima artikuliše civilno društvo i međunarodna zajednica. Trenutno nema naznake da će se ovakav odnos bh. vlasti promijeniti, a homofobija i transfbija i dalje imaju dominantan utjecaj u samim državnim institucijama i tijelima.

Kako bi se unaprijedila prava LGBT osoba, Sarajevski otvoreni centar i ove godine predlaže tri prioritete mjere koje nadležne institucije trebaju poduzeti.

I PRIORITETNE MJERE KOJE SE TREBAJU PODUZETI

ZAKONSKI OKVIR ZA ZLOČIN IZ MRŽNJE U FEDERACIJI BIH

Sarajevski otvoreni centar je u ime Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje³ u 2013. godini aktivno učestvovao u izradi nacрта prijedloga amandmana na Krivični zakon FBiH Kluba parlamentarki Predstavničkog doma Parlamenta FBiH. Amandmani izrađeni u saradnji s Klubom parlamentarki predviđali su i seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao zabranjene osnove počinjenja zločina iz mržnje.

Nakon izrade ovog prijedloga, Klub parlamentarki ostvario je saradnju sa Ministarstvom pravde FBiH, te je Parlamentu FBiH podnesen sveobuhvatan prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH. U 2014. godini, ovaj prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH bio je usvojen na Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH.⁴ Međutim, sjednica na kojoj se trebalo razmatrati njegovo usvajanje na Domu naroda nije zakazana u toku godine.⁵

Federacija Bosne i Hercegovine tako ostaje jedina administrativna jedinica na području Bosne i Hercegovine koja nema zločin iz mržnje u svom krivičnom zakonu. S obzirom na to da su u 2014. u BiH održani opšti izbori, procedura usvajanja izmjena i dopuna Krivičnog zakona FBiH morat će biti ponovo pokrenuta u 2015. godini. Sarajevski otvoreni centar će, u okviru Koalicije za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje, nastaviti zagovarati za regulaciju zločina iz mržnje u Krivičnom zakonu FBiH, uključujući i homofobno i transfobno nasilje nad LGBT osobama.

SPECIJALNI IZVJEŠTAJ INSTITUCIJE OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA U BIH O STANJU LJUDSKIH PRAVA LGBT OSOBA U BIH

Na inicijativu Sarajevskog otvorenog centra, nekoliko organizacija koje se bave ljudskim pravima poslalo je u septembru 2013. godine zajednički zahtjev Instituciji ombudsmena za ljudska prava u BiH da se izradi specijalni izvještaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH. Cilj je bio ukazati na neophodnost da se revidira postojeća legislatura i politike koje bi mogle, ili to već rade, voditi ka kršenjima ljudskih prava LGBT osoba.

Postojeća neusklađenost između donošenja pravnih propisa kojima bi se regulisala zaštita ljudskih prava, te njihove harmonizacije i adekvatnog provođenja navela je organizacije za zaštitu ljudskih prava da prepoznaju značaj specijalnog izvještaja o stanju ljudskih prava LGBT osoba, koji bi izradila Institucija ombudsmena za ljudska prava u BiH. Taj bi izvještaj prikazao stvarnu sliku trenutnog stanja poštivanja i zaštite

³ Više o Koaliciji za borbu protiv govora mržnje i zločina iz mržnje možete pročitati na: <http://soc.ba/programi/lgbt/zlocin-iz-mrznje/>

⁴ O političkoj strukturi BiH pročitajte više u dodatku ovog Izvještaja.

⁵ Pročitajte više na: <http://soc.ba/reagovanje-na-neusvajanje-zlocina-iz-mrznje-u-krivicni-zakon-fbih/>

ljudskih prava LGBT osoba, uključivao bi postojeće slučajeve te uklonio vidljive prepreke za pozitivno utjecanje na poštivanje i zaštitu ljudskih prava lezbejki, gejeva, biseksualnih i transrodnih osoba u BiH.

Sarajevski otvoreni centar je ovaj zahtjev ponovio na konsultativnom sastanku sa predstavnicima organizacija civilnog društva, koji je organizovala Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH u Sarajevu 3. decembra 2014. godine.

Do pisanja ovog izvještaja nismo dobile potvrdu o tome da li je ovaj ponovljeni prijedlog uvažen. Kako Institucija ombudsmena za ljudska prava tokom 2013. i 2014. godine nije prihvatila odgovornost za izradu specijalnog izvještaja o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Bosni i Hercegovini, ovaj prioritet će se prenijeti i na 2015. godinu. Izvještaj sa jasnim preporukama državnim institucijama BiH, entitetima te kantonalnoj vlasti bit će prva smjernica za BiH u određivanju svega što bi se trebalo učiniti kako bi se poboljšao zakonski i životni standard LGBT osoba.

STRATEGIJA ZA SUZBIJANJE DISKRIMINACIJE U BIH

Nakon što je usvojen Zakon o zabrani diskriminacije 2009. godine, nije učinjen niti jedan dalji korak u njegovom provođenju.⁶

Za razliku od ostalih susjednih zemalja, BiH je jedina država u regiji koja nije usvojila nijedan instrument za efektivnu provedbu Zakona o zabrani diskriminacije. Stoga bi razvoj i usvajanje generalne i višeslojne strategije za suzbijanje diskriminacije u BiH trebao da bude jedan od prioriteta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Ta strategija bi se ticala svih vrsta diskriminacije, počinjene po svim osnovama, s fokusom na posebno osjetljive grupe.

S tim u vezi, Sarajevski otvoreni centar je tokom 2014. godine inicirao debatu unutar civilnog društva o potrebi i načinima izrade takve strategije u BiH, uz pomoć stručnjakinja iz Hrvatske i Srbije koje su bile uključene u procese donošenja i/ili usvajanja strategija i akcionih planova sveobuhvatne borbe protiv diskriminacije u svojim državama.

Tokom 2015. godine, Sarajevski otvoreni centar namjerava zagovarati za usvajanje sveobuhvatne strategije za suzbijanje diskriminacije na državnom nivou, u okviru koje ćemo računati na stručnost predstavnika/ca Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, relevantnih parlamentarnih komisija, eksperata_ica za javne politike te ostalih članova civilnog društva čiji je rad usmjeren na smanjivanje i prevenciju diskriminacije u bh. društvu.

⁶ Analize Zakona o zabrani diskriminacije BiH i problema njegove implementacije pročitajte na: <http://www.analitika.ba/bs/projekti/pregled-ad-okvira-i-praksi-u-bih>

Prvi zakon koji je propisao zabranu diskriminacije na osnovu spola i spolne orijentacije⁷ jeste **Zakon o ravnopravnosti spolova** u BiH iz 2003. godine, koji je izmijenjen 2009. godine.

Zakon o zabrani diskriminacije BiH iz 2009. godine uključuje zabranu diskriminacije na osnovu “spolnog izražavanja i/ili orijentacije”.⁸ Ovaj zakon usvojen je uslijed pritiska međunarodne zajednice. Međutim, pojmovi koje koristi nisu definirani i njihovo tumačenje je ostavljeno pravnicima. Rodni identitet (koji je važan za trans* osobe) nije obuhvaćen zakonom (ali može biti obuhvaćen pojmom “spolno izražavanje”). Mnogobrojni zakoni na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou ne uključuju seksualnu orijentaciju i rodni identitet.

I dalje se ne skupljaju i **ne prate informacije o diskriminaciji** na osnovu roda, seksualne orijentacije i rodnog identiteta jer Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH nije uspostavilo relevantnu bazu podataka (što se trebalo uraditi u roku od 90 dana nakon usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije 2009. godine). Dosadašnji predmeti na sudovima koji se odnose na diskriminaciju pokazuju da sudski postupci nisu efikasni jer je u nekim slučajevima potrebno i do tri godine da se riješe. Istraživanja pokazuju⁹ da LGBT osobe nemaju povjerenja u pravosudni sistem i da institucije ne rade na sticanju povjerenja LGBT zajednice.

Ostali zakoni nisu usklađeni sa Zakonom o zabrani diskriminacije iako se i to trebalo desiti u roku od 90 dana nakon njegovog donošenja. Rezultat toga je da različiti zakoni (poput zakona o radu ili zakona o visokom obrazovanju) imaju različite odredbe o zabrani diskriminacije (neki uključuju seksualnu orijentaciju i rodni identitet, a neki ne). Naprimjer, nacrt novog Zakona o radu FBiH ne predviđa seksualnu orijentaciju kao osnov u odredbi o zabrani diskriminacije, čime se nivo zaštite od diskriminacije na radnom mjestu prepušta Zakonu o zabrani diskriminacije tj. upućenosti pojedinih poslodavaca da Zakon o radu moraju primjenjivati u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije.

Institucija ombudsmena BiH ima veoma ograničene resurse da radi na slučajevima diskriminacije. Iako je Zakonom o zabrani diskriminacije predviđeno da Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije pri Instituciji ombudsmena dobije posebna budžetska sredstva za ovu svrhu, to se nikad nije desilo. Institucija ombudsmena BiH nije pristala da radi na **specijalnom izvještaju** o stanju ljudskih prava LGBT osoba u BiH, uprkos ponovljenom zahtjevu na konsultativnom sastanku sa organizacijama civilnog društva u decembru 2014. godine.

Sudije_sutkinje i tužitelji_ce širom zemlje malo se ili nimalo obrazuju u vezi sa Zakonom o zabrani diskriminacije. Stoga se zakon i dalje ne provodi na način koji je predviđen njegovim odredbama.¹⁰

7 Prevod engleskih pojmova “gender” i “sexual orientation” trebao bi glasiti “rod” i “seksualna orijentacija”.

8 Pojam “spolnog izražavanja i/ili orijentacije” trebao bi glasiti “rodno izražavanje i/ili seksualna orijentacija”.

9 Vidi u Brojevi koji ravnopravnost znače: Analiza istraživanja potreba LGBT osoba u BiH: <http://soc.ba/brojevi-koji-ravnopravnost-znace/>

10 Vidi niz politika i analiza na: <http://www.analitika.ba/bs/projekti/pregled-ad-okvira-i-praksi-u-bih>

BiH nikada nije usvojila **strategiju za borbu protiv diskriminacije** koja bi se primjenjivala u cijeloj zemlji i koja bi definirala konkretne i realistične mjere za borbu protiv diskriminacije i predrasuda (a koja bi uključila i seksualnu orijentaciju i rodni identitet kao osnove) te za promoviranje tolerancije i ravnopravnosti na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. BiH jeste usvojila Preporuku Vijeća Evrope za mjere borbe protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, ali nije poduzela bilo kakve radnje na njenoj provedbi.¹¹ Kada bi se provodile preporuke Vijeća Evrope, bh. institucije bi bile više informirane o diskriminaciji LGBT osoba i imale bi o tome viši nivo svijesti.

Tokom novembra 2014. godine Bosna i Hercegovina je na **Univerzalnom periodičnom pregledu (UPR)**, između ostalih, dobila i nekoliko preporuka koje se odnose na donošenje sveobuhvatnog strateškog plana / državnog plana borbe protiv diskriminacije u saradnji sa interesnim stranama, uključujući i organizacije civilnog društva, koje će BiH razmotriti i blagovremeno dati svoje odgovore, najkasnije na 28. sjednici Vijeća za ljudska prava u martu 2015. godine.¹² Nepostojanje strategije za suzbijanje diskriminacije istakla je i Evropska komisija u svom Izvještaju o napretku BiH za 2014. godinu.¹³

Porodični zakoni u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu regulišu brak i vanbračnu zajednicu kao zajednicu žene i muškarca. Međutim, sudska praksa¹⁴ Evropskog suda za ljudska prava direktno obavezuje BiH, kao zemlju članicu Vijeća Evrope, da svoje zakonodavstvo proširi tako da prizna određena prava i obaveze (između ostalih, socijalna prava) koje proizlaze iz zajednice istospolnih parova jer je mišljenje Suda da su istospolni parovi u stabilnim, de facto, vezama zaštićeni članom 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Nažalost, nije bilo pokušaja da se propiše **životno partnerstvo** za istospolne parove na bilo kojem nivou vlasti u BiH. Istospolni parovi, između ostalog, nemaju pristup reproduktivnim tehnologijama ni usvajanju djece jer su ta prava zakonom ograničena samo na bračne partnere i heteroseksualne parove u vanbračnoj zajednici.

Još jedan od problema jeste nepostojanje **medicinske i finansijske podrške za trans* osobe**. Hirurški zahvati se moraju raditi u inostranstvu, a zvanični sistem socijalnog osiguranja te troškove ne pokriva. Međutim, kada se uradi promjena spola, trans* osobe mogu zakonski promijeniti ime, jedinstveni matični broj i lične dokumente. Jedino Zakon o matičnim knjigama Brčko distrikta ne obuhvata "promjenu spola" kao osnov za promjenu ličnih podataka. Organizacije civilnog društva su pozvale relevantne institucije Brčko distrikta da iniciraju izmjene i dopune ovog zakona. Vlada Brčko distrikta je odbila zahtjev, nakon čega je Instituciji ombudsmena upućena žalba za diskriminaciju trans* osoba. Ovaj slučaj je Institucija ombudsmena zatvorila nakon što je Komisija za zaštitu ljudskih prava Skupštine Brčko distrikta odgovorila da će pokrenuti inicijativu izmjena i dopuna Zakona, što se do danas nije desilo.

Sarajevski otvoreni centar dokumentovao je šest slučajeva diskriminacije u 2014. godini. Tri slučaja odnosila su se na poticanje diskriminacije prema LGBT osobama u srednjoškolskoj i visokoškolskim ustanovama. Ostala tri slučaja odnosila su se na zabranu muškarcima koji imaju seks sa muškarcima da doniraju krv u Zavodu za transfuzijsku medicinu Republike Srpske, cjelogodišnje poticanje na diskriminaciju i marginalizaciju LGBT osoba što je magazin Saff provodio tokom cijele godine, te na

11 Praćenje provedbe Preporuke Vijeća Evrope o mjerama za borbu protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta: <http://soc.ba/pracenje-provedbe-preporuke-vijeca-evrope-o-mjerama-za-borbu-protiv-sogi-diskriminacije/>

12 Vidi više na: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/BASession20.aspx>

13 Vidi više na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-bosnia-and-herzegovina-progress-report_en.pdf

14 Naprimjer, predmet Schalk i Kopf protiv Austrije, 30141/04.

diskriminaciju LGBT osoba koje žele sklopiti registrovano partnerstvo u susjednoj Hrvatskoj, jer se prilikom izdavanja potvrde o slobodnom bračnom stanju traži navođenje imena budućeg partnera_ice. S obzirom da bh. pravo ne poznaje nikakav institut priznate istospolne veze, potvrda na ime istospolnog partnera_ice ne bi mogla biti izdata, te LGBT osobe pribjegavaju navođenju drugih razloga za izdavanje potvrde (stipendija, konkursi, itd.).

SMJERNICE ZA DJELOVANJE

- *Izmijeniti Zakon o zabrani diskriminacije BiH tako da jasno definira osnove na kojima je diskriminacija zabranjena i da se eksplicitno navedu: seksualna orijentacija, rodni identitet, rodno izražavanje i interseksualni status;*
- *Provoditi Zakon o zabrani diskriminacije BiH, izradom i usvajanjem višegodišnje strategije i akcionog plana za borbu protiv diskriminacije koji bi se primjenjivali u čitavoj državi, i koji bi predviđali konkretne i realistične mjere na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou za borbu protiv diskriminacije, između ostalog, i LGBT osoba. Ovo je potrebno uraditi u bliskoj saradnji sa civilnim društvom, kao što je to predviđeno UPR preporukama i Izvještajem o napretku BiH za 2014. godinu;*
- *U svrhu borbe protiv homofobije i predrasuda unutar institucija, potrebno je educirati i informirati sudije_sutkinje, tužitelje_ice, policijske službenike_ce i državne službenike_ce o diskriminaciji LGBT osoba;*
- *Institucija ombudsmena treba izraditi poseban izvještaj o stanju prava LGBT osoba u BiH, koji će služiti kao osnova za razvijanje daljih radnji i politika;*
- *Putem medija, institucija i obrazovnog sistema izvršiti mainstreaming društvene prihvaćenosti i inkluzije LGBT osoba da bi se sprečavala buduća diskriminacija i incidenti zasnovani na mržnji;*
- *Analizirati nastavne planove i programe i udžbenike na svim obrazovnim nivoima (osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, kao i univerziteti) te nakon toga izbaciti svaki diskriminatoran i uvredljiv sadržaj te uvesti LGBT inkluzivno obrazovanje;*
- *Uvesti LGBT specifične module u obrazovanje budućih nastavnika_ca, ali i educirati postojeće nastavno osoblje da bi se radilo na kreiranju LGBT inkluzivnih obrazovnih institucija;*
- *Uvesti LGBT inkluzivne antidiskriminacijske module u obrazovanje na pravnim fakultetima i u ispite za državnu službu;*
- *Uvesti LGBT specifične module u obrazovanje u oblasti medicine i psihologije, da bi se radilo na kreiranju LGBT inkluzivnih zdravstvenih usluga;*
- *Omogućiti medicinsku podršku promjeni spola trans* osobama te pokrivati troškove zahvata kroz sisteme socijalne zaštite i definirati jasne procedure za zakonsko priznavanje promjene spola;*
- *Usvojiti i provesti zakone u sve tri upravne jedinice (Republika Srpska, Federacija BiH, Brčko distrikt) kojima bi se zakonski priznale istospolne veze i definirale dužnosti i prava zajedničkog života dvije osobe u istospolnoj zajednici (sa posebnim fokusom na socijalna i ekonomska prava).*

III NASILJE / ZLOČIN IZ MRŽNJE / GOVOR MRŽNJE

TRENTNO STANJE

Ministarstvo sigurnosti BiH i Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE) pozvali su FBiH, RS i BD da usvoje izmjene i dopune krivičnih zakona i da propišu **krivične odredbe za krivična djela počinjena iz mržnje**. Republika Srpska i Brčko distrikt su to učinili 2010. godine i uključili su, između ostalih, i osnove seksualne orijentacije i rodnog identiteta u definiciju zločina iz mržnje. Federacija BiH još uvijek nije usvojila izmjene i dopune Krivičnog zakona. Od decembra 2012. godine, neformalna koalicija¹⁵ zagovara **uključivanje odredbi o zločinu iz mržnje u Krivični zakon FBiH**. Iako je u julu 2013. godine Zastupnički dom Parlamenta FBiH usvojio izmjene i dopune, drugi dom, Dom naroda, odbio je ovaj prijedlog. U 2014. godini, Predstavnički dom je usvojio još jedan prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, koji je bio rezultat zajedničkog rada Kluba parlamentarki Predstavničkog doma FBiH, Ministarstva pravde FBiH i organizacija civilnog društva. Međutim, Dom naroda tokom 2014. nije nikako sazvaio sjednicu za razmatranje ovog prijedloga.

Osim toga, **odredbe o govoru mržnje**, koje bi uključivale i osnove seksualne orijentacije i rodnog identiteta, još uvijek nisu uvrštene u krivične zakone FBiH, RS i BD, niti je u tom smislu bilo ikakvih pokušaja.

Policija i pravosuđe nisu sistematski prikupljali niti pratili informacije o zločinima iz mržnje na osnovu roda, seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Međutim, policija u BiH radi na konkretnim predmetima (djela zločina iz mržnje protiv homoseksualnih osoba), a jedan od ovih predmeta završen je pravomoćnom sudskom presudom kojom je počiniteljima određena kazna zatvora.

U julu 2014. godine, Sudsko vijeće Kantonalnog suda u Sarajevu izreklo je prvostepenu presudu za razbojništvo dvojici muškaraca koji su u 2013. godini koristili stranicu za upoznavanje da stupe u kontakt i opljačkaju gej muškarce. Naime, jedan od njih, koji je i sam gej muškarac, stupao bi u kontakt s drugim gej muškarcima, te bi stekavši njihovo povjerenje dogovorio da se nađu u određenom dijelu grada. Tu bi ih sačekao njegov saučesnik s još dvojicom ili trojicom muškaraca koji bi, pod prijetnjom oružjem, žrtvi oduzeli kreditne kartice, mobitel, laptop, ključeve od auta, i sve vrijednosti koje bi mogli pronaći. Jednom od počinitelja određena je kazna od pet godina i šest mjeseci, a drugom četiri godine i dva mjeseca zatvora. Ova je presuda, prema našim saznanjima, **prva javna presuda kojom država BiH osuđuje krivična djela nad LGBT osobama**, a donesena je za manje od godinu dana nakon prijave krivičnog djela. Jasno je da su i policija i Tužilaštvo Kantona Sarajevo prepoznali osjetljivost slučaja o kojem se radilo, te adekvatno reagovali u cilju sankcionisanja odgovornih osoba. Također, za vrijeme trajanja slučaja, imena i identiteti oštećenih su u jednom trenutku bila objavljena, međutim brzo su povučena i zamijenjena inicijalima. Iako je šteta bila učinjena, državne institucije su ipak pokazale spremnost da aktivno učestvuju u zaštiti povjerljivih informacija LGBT građana i građanki.

¹⁵ Vidi: <http://soc.ba/parlament-fbih-usvojio-prijedlog-definicije-predlozen-od-strane-koalicije-za-borbu-protiv-govora-mrznje-i-zlocina-iz-mrznje/>.

Međutim, istraživanje unutar LGBT zajednice provedeno u cijeloj zemlji¹⁶ pokazalo je da je **svaka treća LGBT osoba doživjela povredu svojih prava**, ali je tek svaki sedmi slučaj nasilja prijavljen policiji. Ovo je jasan pokazatelj nepovjerenja prema institucijama koje provode zakone.

Policija Kantona Sarajevo od 2012. godine sarađuje s organizacijama civilnog društva koje se bave pravima LGBT osoba. Provedene su edukativne i informativne aktivnosti, a oblast zločina iz mržnje motivisanih seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom tokom 2014. godine izučavana je u okviru stalne obuke, uz asistenciju članica_ova Sarajevskog otvorenog centra. Obuku je pohađalo više od 1000 policijskih službenika_ca. U 2014. godini održan je i trening za sudije_sutkinje i tužioce_teljice na temu kršenja ljudskih prava LGBT osoba, s posebnim osvrtom na zločin iz mržnje i diskriminaciju.

Sarajevski otvoreni centar je u 2014. godini dokumentovao **42 slučaja govora mržnje i 20 slučajeva krivičnih djela i incidenata motivisanih predrasudama na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta**. Jedanaest od 20 slučajeva zločina iz mržnje odnose se na prijetnje, uznemiravanje, te napade na LGBT aktiviste, te LGBT osobe koje su aktivne u aktivističkim krugovima. Trinaest slučajeva zločina iz mržnje prijavljeno je nadležnim institucijama. Njihova reakcija se još uvijek čeka.

SMJERNICE ZA DJELOVANJE

- *Izmijeniti i dopuniti Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine da bi se uključile odredbe o zločinu iz mržnje i na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, između ostalih;*
- *Izmijeniti i dopuniti krivične zakone sve tri upravne jedinice (Republika Srpska, Federacija BiH, Brčko distrikt) odredbama o govoru mržnje i na osnovima seksualne orijentacije i rodnog identiteta, između ostalih;*
- *S ciljem borbe protiv homofobije i predrasuda unutar institucija, educirati i informirati sudije_sutkinje, tužitelje_ice, policijske službenike_ce i državne službenike_ce o zločinima iz mržnje i govoru mržnje usmjerenim protiv LGBT osoba;*
- *Osigurati da zvaničnici_e vlada i parlamenata svih nivoa u BiH javno osuđuju incidente koji se zasnivaju na mržnji da bi se poslala jasna poruka građanima i građankama da se zločini iz mržnje protiv LGBT osoba neće tolerirati;*
- *Izvršiti mainstreaming društvene prihvaćenosti i inkluzije LGBT osoba putem medija, institucija i obrazovnog sistema, sprečavajući na taj način buduću diskriminaciju i incidente zasnovane na mržnji;*
- *Uvesti LGBT inkluzivne module u nastavne planove i programe pravnih fakulteta i policijskih akademija, te u obavezne programe obuke policijskih uprava i ispite za državnu službu;*
- *Imenovati kontakt osobe za incidente povezane sa mržnjom, a usmjerene na LGBT osobe, u svim policijskim stanicama u BiH te obučiti te osobe;*
- *Podići svijest građana i građanki o zločinima iz mržnje i govoru mržnje protiv LGBT osoba putem javnih kampanja u medijima, umjetnosti i javnom prostoru;*
- *Prikupiti i analizirati podatke o dokumentiranim i procesuiranim slučajevima, ali i o nezvanično dokumentiranim incidentima zločina iz mržnje te na godišnjem nivou izvještavati institucije u državi i međunarodne institucije o tim slučajevima (npr. ured OSCE-ODIHR); što bi trebalo koordinirati Ministarstvo sigurnosti BiH.*

¹⁶ Analiza rezultata istraživanja potreba LGBT osoba u BiH: <http://soc.ba/brojevi-koji-ravnopravnost-znace/>.

IV SLOBODA OKUPLJANJA I UDRUŽIVANJA TRENUTNO STANJE

Sloboda okupljanja zagwarantirana je Ustavom i zakonima u BiH, ali su u praksi manjinske grupe, uključujući i LGBT osobe, spriječene da to pravo koriste.

Nakon napada na Queer Sarajevo Festival u septembru 2008. godine, kada je osam osoba povrijeđeno, niko nije krivično gonjen. Predmet je podnesen Ustavnom sudu BiH 2011. godine. Šest godina nakon napada, 2014. godine, Ustavni sud BiH donio je odluku kojom je ustanovljena povreda prava LGBT osoba na slobodu okupljanja, te je naloženo Vladi Federacije BiH i Vladi Kantona Sarajevo da Udruženju Q “u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, isplate iznos od po 3.000 KM na ime naknade nematerijalne štete zbog utvrđene povrede ustavnog prava”.¹⁷ **Ovo je prvi put u historiji BiH da jedan od ustavnih sudova donese presudu koja priznaje kršenje ustavnih prava LGBT osoba.**

Učesnike i učesnice **festivala LGBT filma Merlinka** je 1. februara 2014. godine u Sarajevu napala grupa huligana. Iako je ovaj događaj policiji prijavljen 20 dana prije održavanja, policija je zakasnila 50 minuta. Tokom napada, tri osobe koje su učestvovala u diskusiji u okviru festivala fizički su napadnute i povrijeđene, a 25 preostalih učesnika_ ca su bili zastrašeni i uznemireni. Vodeće institucije i ministarstva koja se bave ljudskim pravima pozvani su da osude ovaj napad, ali je to učinila samo Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH reagiralo je saopćenjem za štampu 15 dana nakon napada. Godinu dana nakon napada na festival Merlinka, još uvijek nije pokrenut postupak pred sudom protiv odgovornih osoba¹⁸.

Članovi_ ce Sarajevskog otvorenog centra i Banjalučkog udruženja kvir aktivista, te **LGBT osobe uključene u aktivizam za ljudska prava bili_ e su mete napada i prijetnji.** Nemamo informacije da je ijedan od ovih slučajeva procesuiran.

Do sada u BiH nije bilo pokušaja ni javnih rasprava o organiziranju parade ponosa. Takva situacija predstavlja jasan pokazatelj trenutnog stanja prava LGBT osoba u BiH, ali i uslova u kojima branitelji_ ce ljudskih prava djeluju.

U oktobru 2014. godine, **Banjalučko udruženje kvir aktivista**, koje je dotad djelovalo kao neformalna grupa, registrovalo se kao udruženje građana na državnom nivou pod nazivom U.K.A – Udruženje kvir aktivista, nakon više od godinu dana od prvobitnog podnošenja zahtjeva za registraciju. Tokom procesa registracije naišli su na brojne administrativne prepreke, te im je Sarajevski otvoreni centar pružio pomoć angažovanjem advokata koji je dalje uspješno vodio proces registracije. Druga neformalna grupa LGBT aktivista iz Mostara, **LibertaMo**, kontaktirala je Sarajevski otvoreni centar u oktobru, sa molbom za pomoć pri registraciji, koja je trenutno u toku.

Sloboda udruživanja LGBT osoba, propisana zakonima BiH, u praksi je otežana zbog proceduralnih razloga, ali ne nužno zbog diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Tokom 2015. godine ćemo nastaviti pratiti ovo stanje zbog postojanja globalnog trenda smanjenja prostora za rad civilnog društva.¹⁹

17 Odluka Ustavnog suda BiH je dostupna na: <http://www.ccbh.ba/bos/odluke/index.php?src=2>.

18 Vidi više o festivalu na početku publikacije.

19 Pogledati više na: <http://freeassembly.net/rapporteurpressnews/kiiai-video-denmark/>

- *Educirati i informirati sudije_sutkinje, tužitelje_ice, policijske službenike_ce i državne službenike_ce o posebnim izazovima koji se odnose na slobodu okupljanja LGBT osoba, da bi se podstakla borba protiv homofobije i predrasuda u institucijama te da bi se postigla spremnost da se ovakvi događaji adekvatno zaštite;*
- *Policijske uprave i institucije za ljudska prava trebaju održavati direktan i kontinuiran kontakt sa organizacijama koje se bave ljudskim pravima i grupama koje rade na pravima LGBT osoba da bi se izgradilo povjerenje, prikupili podaci i spriječilo svako buduće nasilje;*
- *Svaki javni LGBT događaj potrebno je pažljivo i profesionalno planirati, u bliskoj saradnji sa braniteljima_cama ljudskih prava; svaki javni, ali i zatvoreni, događaj treba da štiti policija, imajući na umu da su LGBT događaji stalne mete napada;*
- *Podići svijest građana i građanki o zločinima iz mržnje i govoru mržnje usmjerenih na LGBT osobe provođenjem javnih kampanja u medijima, umjetnosti i javnom prostoru.*

Tokom predizborne kampanje bilo je skoro nemoguće pronaći pominjanje pojmova kao što su LGBT osobe, zaštita od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta u debatama, nastupima kandidata_kinja ili u izbornim programima. U statutima i osnovnim programskim ciljevima i vizijama parlamentarnih stranaka za Opšte izbore 2014. sve i jedna stranka koju smo pratili je jasno izrazila potporu i opredjeljenje za poštivanje i osiguravanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, poštivanje i primjenu međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima, spominjući ih tek površno, bez jasnih ciljeva ili kao pitanje vezano skoro isključivo kao uslov za evropske integracije. Pojedine partije u sažetku svojih programskih ciljeva naglašavale su i borbu protiv diskriminacije, navodeći razne osnove, ali izostavljajući seksualnu orijentaciju ili rodni identitet.

Sarajevski otvoreni centar je u sklopu projekta "Političke stranke i prava LGBT osoba u BiH" napravio upitnik s ciljem da ispita stavove najrelevantnijih političkih stranaka prije Opštih izbora 2014. o socijalnim i ekonomskim pitanjima vezanim za LGBT osobe u BiH, te ga je poslao parlamentarnim strankama SDP BiH, SNSD, SDA, SBB, SDS, HDZ BiH, SBiH, HDZ 1990, NSRzB, DNZ, PDP i DNS u septembru 2014. godine. Odgovori nikad nisu stigli. Isti upitnik je poslat ponovo u decembru 2014. godine nakon Opštih izbora i do kraja 2014. godine nismo dobili niti jedan odgovor.

Ipak, 2014. godine je u predizbornoj kampanji prvi put postavljeno pitanje kandidatima_kinjama o pravima LGBT osoba u medijima. Nažalost, ovaj podatak više govori o boljem stepenu senzibiliranosti ostatka civilnog društva nego o samoj svijesti političara_ki o stanju ljudskih prava LGBT osoba i potrebama proaktivnog djelovanja i istupanja. U predizbornoj debati na BHT-u učestvovali su Mirsad Džonlagić (SBB), Asim Sarajlić (SDA), Mladen Ivanković Lijanović (NSRZB), Zaim Backović (BPS) i Mirko Sovilj (DNS). Kao što je to slučaj i sa izbornim programima, ovi kandidati ne razumiju specifičnosti kršenja prava LGBT osoba, te su kao odgovore ponudili opšta mjesta o ljudskim pravima.²⁰ Drugi primjer je debatni forum 2014. Imate riječi!, projekat Nacionalnog demokratskog instituta u Bosni i Hercegovini (NDI BiH), čiji je cilj bio da svim građanima_kama omogući da direktno od političkih partija u nepristrasnom okruženju čuju nešto o temama koje ih najviše interesuju, te da na opštim izborima glasaju na osnovu dobijenih informacija. U okviru tog projekta, urađena je serija video intervjua u kojem se jedno od postavljenih pitanja odnosilo i na LGBT osobe ("Po Vašem mišljenju, kako se mogu unaprijediti prava LGBT osoba?"). Odgovarali su Jozo Čosić (HDZ 1990), Edin Forto (Naša stranka), Marija Zelenika (HDZ), Igor Crnadak (PDP), Besima Borić (SDP BiH) i Arnej Misirlić (SDA).²¹

²⁰ Pogledati više na: <http://lgbt.ba/kako-izgleda-sloboda-okupljanja-lgbt-osoba-u-bih-ako-moze-dobrovoljacka-onda-moze-i-prajd/>

²¹ Video intervjui su dostupni na: <https://www.youtube.com/user/ImateRijec>

Stereotipiziranje, medikalizacija, seksualiziranje i tajnovitost, nažalost su i u 2014. godini jednako prisutni načini manipuliranja informacijama u vezi s LGBT osobama i temama kao i 90-ih i 2000-ih godina. Stereotipi se izvode iz medikalizacije homoseksualnosti i ideja da se gej ne rađa nego se postaje propagandom, da je to bolest koja se širi i prenosi te da su mladi posebno tome podložni; te seksualiziranja tako što se osobe svode na svoju seksualnost a da se ne gledaju kroz druge svoje identitete. Homoseksualnost je tabu i zbog toga je i tako dobar izvor skandala, šokova i nevjerice za žutu štampu kojoj je jedini cilj da zabavi, a ne da informira.

Prvi put u četiri godine, koliko pratimo medije, vijesti iz BiH (a ne iz svijeta ili regije) druge su po redu izvještavanja. Međutim, analiza sadržaja priloga koji su se ticali bh. konteksta pokazuje da je uzrok ovom povećanju, nažalost, napad koji se desio u Sarajevu u februaru 2014. godine na festivalu queer filma Merlinka. Vijesti iz crne hronike su generalno one kojima se u našim medijima i općenito najviše daje prostora, tako da nas ne čudi da je i u ovom slučaju isto. S druge strane, najviše vijesti iz regije odnosilo se na parade ponosa, što pokazuje da taj aktivistički događaj ima onaj potencijal koji je potreban da privuče pažnju novinara i novinarki.

U odnosu na medijsku analizu iz 2013. godine, nije zabilježen trend povećavanja broja pozitivnih tekstova, ili smanjivanja negativnih. Naime, u štampanim medijima najviše je bilo neutralnih, nakon kojih slijede negativni, kod kojih je primijećen porast u odnosu na prošlu godinu.

Na televiziji je ove godine općenito bilo manje priloga o LGBT temama, s tim da je isto stanje u smislu ocjene priloga. Sarajevski otvoreni centar je u martu 2014. godine ponudio partnersku saradnju Radioteleviziji Republike Srpske, kako bi, uz podršku javnog emitera, otvorili prostor za tematiziranje kršenja ljudskih prava LGBT osoba, obezbjeđivanjem autorskih prava na prikazivanje dokumentarnog filma, i finansijskom naknadom. RTRS je odbio ponudu bez dodatnih objašnjenja. Ostali kontaktirani javni emiteri (FTV i BHRT) iskazali su spremnost na saradnju, koja je i ostvarena tokom 2014. godine.

U online medijima broj objava se općenito smanjio, a situacija se s obzirom na način prenošenja vijesti nije promijenila. Vijesti su agencijske, po principu copy-paste, te je razlika između neutralnih naspram pozitivnih i negativnih zaista ogromna.

Osim što se općenito nivo svijesti s obzirom na rodno osjetljiv jezik i politički korektnu terminologiju povećao, nije zabilježen veći napredak u izvještavanju medija o LGBT osobama i temama u odnosu na prethodne godine.

²² Detaljnije o načinima predstavljanja LGBT osoba i tema u medijima u 2014. godini pročitati u: Ka pozitivnim praksama: Izvještavanje medija u 2014. godini o LGBT temama u Bosni i Hercegovini: <http://soc.ba/ka-pozitivnim-praksama-izvjestavanje-medija-u-2014-godini-o-lgbt-temama-u-bosni-i-hercegovini/>

U 2014. godini, Sarajevski otvoreni centar je zabilježio 6 slučajeva zahtjeva za azil u zemlje Evrope i Sjedinjenih Američkih Država: 5 na osnovu seksualne orijentacije i 1 na osnovu rodnog identiteta. Osobe koje su se obratile Sarajevskom otvorenom centru radi podrške u procesu traženja azila, kao razloge traženja azila navodile su psihičke poteškoće zbog života u homofobnoj i transfobnoj sredini, psihičko i fizičko nasilje, diskriminaciju pri zapošljavanju i progon koje trpe zbog svoje seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Najveći broj ovih upita došao je od LGBT osoba koje žive u manjim urbanim ili ruralnim sredinama u Bosni i Hercegovini.

Od početka 2015. godine, do izdavanja ovog izvještaja, Sarajevski otvoreni centar je primio već 4 upita za podršku u procesu traženja azila na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta (3 zahtjeva na osnovu seksualne orijentacije i 1 na osnovu rodnog identiteta). Ovo upućuje na zabrinjavajući trend porasta broja LGBT osoba koje podnose zahtjeve za azil s namjerom da trajno napuste Bosnu i Hercegovinu, i još je jedan od pokazatelja da državne institucije u Bosni i Hercegovini nedovoljno i neefikasno rade na zaštiti ljudskih prava i inkluziji LGBT osoba u bh. društvo.

BIFOBIJA

Iracionalan strah, netolerantnost, predrasude i/ili diskriminacija prema biseksualnim osobama koje provode heteroseksualne (u tom slučaju često je sinonimna sa homofobijom) ili homoseksualne osobe.

BISEKSUALNA OSOBA

Osoba koju seksualno i/ili emocionalno privlače osobe oba spola.

COMING OUT

Sintagma koja potiče iz fraze coming out of the closet već se ustaljeno upotrebljava u značenju javnog i otvorenog istupanja i afirmisanja vlastite (homo)seksualne orijentacije. Javlja se u dvije ravni: kao samootkriće i kao manje ili više javna obznana. Izlaženjem iz ćutanja izlazi se iz izolacije i negiranja, i objavljuje se drugima pravo na drugačiji život. U aktivizmu ili queer teoriji, coming out zadobija dimenziju političkog čina opiranja i suprotstavljanja tradicionalnim stavovima.

DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje i svaki oblik stavljanja u nepovoljan položaj osobe ili grupe osoba po nekom osnovu. Različiti su osnovi, odnosno karakteristike po kojima se osoba ili grupa osoba dovodi u nepovoljan položaj: spolna orijentacija, rodni identitet, rodno izražavanje, spol, dob, političko opredjeljenje i sl.

POSREDNA DISKRIMINACIJA

Posredna diskriminacija podrazumijeva svaku situaciju u kojoj, naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa, ima ili bi imala efekat dovođenja neke osobe ili grupe osoba u nepovoljan ili manje povoljan položaj u odnosu na druge osobe.

NEPOSREDNA DISKRIMINACIJA

Neposredna diskriminacija je svako različito postupanje ili propuštanje postupanja kada je neka osoba ili grupa osoba dovedena ili je bila ili bi mogla da bude dovedena u nepovoljan položaj za razliku od neke druge osobe ili grupe osoba u sličnim situacijama.

INSTITUCIONALIZIRANA DISKRIMINACIJA

Društveni sklop koji se ogleda u institucijama moći (jezik, mediji, obrazovanje, ekonomija, religija i dr.) koje favoriziraju jednu grupu (ili jedan sistem odlika) naspram drugih. Savremena teorija se u načelu slaže da je ta grupa grupa bijelih (rasa) heteroseksualnih (orijentacija) muškaraca (rod) srednjih godina (starosna dob) pripadnika srednje ili više srednje klase (klasa). Svi koji na ovaj ili onaj način odstupaju od date grupe, tretiraju se kao manjina (čak i kada formiraju grupu koja je od ove brojnija). Moć te grupe, čak i nad približno jednakim (recimo, crni muškarci sa svim navedenim odlikama) ili većim grupama (žene uopće), održava se putem spomenutih ustanova.

23 Rječnik LGBT pojmova nastao je zajedničkim radom tima Sarajevskog otvorenog centra.

VIŠESTRUKA DISKRIMINACIJA

Opisuje diskriminaciju koja se dešava na temelju nekoliko osnova odvojeno (na primjer, ista osoba može doživjeti diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rasnu diskriminaciju, itd.). Odnosi se na situaciju u kojoj postoji više osnova diskriminacije u isto vrijeme, te ih je teško razdvojiti i posmatrati odvojeno.

UZNEMIRAVANJE

Uznemiravanje se smatra diskriminacijom u svakoj situaciji u kojoj ponašanje vezano na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovinskog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, spolnog izražavanja ili orijentacije ima za svrhu ili čiji je efekat povreda dostojanstva osobe i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog ambijenta.

SPOLNO UZNEMIRAVANJE

Spolno uznemiravanje je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode čiji je cilj ili efekat povreda dostojanstva osobe, posebno kada se time želi stvoriti zastrašujući, neprijateljski, degradirajući, ponižavajući ili uvredljiv ambijent.

MOBING

Mobing je oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koje podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu, čija je svrha ili posljedica ili degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlene osobe.

SEGREGACIJA

Segregacija je djelo kojim (fizičko ili pravno) lice odvaja druge osobe na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovinskog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, spolnog izražavanja ili orijentacije u skladu sa definicijom diskriminacije.

HOMOFOBIJA

Iracionalan strah, netolerantnost, predrasude i/ili diskriminacija prema gej muškarcima i lezbejkama (i biseksualnim osobama [vidjeti bifobija]). Manifestuje se kao neupitna vjera u superiornost heteroseksualnosti, koju podstiču kulturne i institucionalne društvene prakse. Ta vjera rađa nasilje prema neheteroseksualnim osobama koje se opravdava uvjerenjem u vlastitu superiornost (i njihovu inferiornost). Nasilje se ogleda u verbalnim i fizičkim napadima, oduzimanju potomstva neheteroseksualnom roditelju, diskriminaciji pri zapošljavanju, plaćanju poreza, umirovljenju, imigracionom postupku itd. Ovi oblici diskriminacije su ono što spada u društveni domen i mnoge homofobične osobe poricat će da u tome uzimaju udjela. Međutim, homofobija se lako prepoznaje na pojedinačnom nivou u svakodnevnim situacijama, recimo kada osobu koja je lezbejka ili gej muškarac ne posmatramo kao cjelovitu ličnost, nego isključivo na osnovu njihove seksualne orijentacije.

INTERNALIZIRANA HOMOFBIJA

Internalizirana mržnja prema sebi nastaje kao posljedica prihvatanja negativnih stereotipa koje stvara opresivna zajednica. To podrazumijeva često konfliktna osjećanja da su nestrejt osobe u srži loše i inferiorne ili da su superiorne i ekskluzivno dobre; da na čitavom svijetu nema sigurnog prostora; da se može vjerovati samo pripadnicima_ama grupe i da se pripadnicima_ama iste grupe ne smije ni po koju cijenu vjerovati; da se radi sigurnosti zauvijek treba skrivati; da radi sigurnosti svuda i uvijek treba istupati i otkrivati svoju orijentaciju itd.

HOMOSEKSUALNA OSOBA

Ona osoba koju privlače osobe istog spola.

LEZBEJKA

Žena koju seksualno i/ili emotivno privlače druge žene. Lezbejka je jedan od najstarijih i najpozitivnijih termina za homoseksualne žene, što u lezbejskoj feminističkoj teoriji ne označava samo seksualni identitet koji se sukobljava s konvencionalnim rodnom očekivanjima od žena, nego i društveni i politički identitet izgrađen u opoziciji prema muškom šovinizmu, patrijarhatu, heteroseksizmu i falocentrizmu. Sama riječ potiče od imena grčkog ostrva Lezbos gdje je rođena pjesnikinja Sapfo koja je uznosila ljubav među ženama.

GEJ (GAY)

Osnovno značenje termina je razdragan, veseo. U 19. vijeku zadobija novo značenje: ženske prostitutke su s prezirom nazivane vesele (gej) žene, pa se taj atribut pripisivao i muškarcima koji su se služili njihovim uslugama i muškim prostitutkama. Ranijih godina 20. vijeka nekolicina muškaraca i žena iz Amerike prisvaja taj izraz kao zamjenu za klinički naziv homoseksualna osoba. Riječ ulazi u široku upotrebu šezdesetih i sedamdesetih godina 20. vijeka, kada mediji prihvataju zalaganja gej pokreta da se izraz homoseksualac, koji koriste psihijatri pri dijagnozi mentalnog oboljenja, zamijeni riječju gej.

HOMOSEKSUALAC

Zastarjeli klinički termin za osobe čija je seksualna orijentacija usmjerena prema osobama istog spola, odnosno osoba koju seksualno i/ili emocionalno privlače osobe istog spola. Termin je neprikladan i mnogi gejevi i lezbejke smatraju ga uvredljivim. Korektniji termini su gej (muškarac)/gejevi i lezbejka.

LGBT

Sveobuhvatni pojam koji se koristi kako bi se označile lezbejke, gej muškarci, biseksualne i transrodne osobe. Pojam označava heterogenu skupinu koja se obično imenuje naslovom LGBT u društvenom i političkom aktivizmu. Pojam LGBT može biti proširen i uključiti i interseksualne i queer osobe (LGBTIQ).

LGBTTIQ

Skraćenica za lezbejke, gej muškarce, biseksualne, transrodne, transeksualne, interseksualne i queer osobe.

QUEER

Riječ se prvenstveno odnosi na sve što se razlikuje od konvencionalnog na neki neobičan način (sinonim za čudno, ekscentrično). U početku su konotacije ovog

termina u gej upotrebi bile negativne, pa čak i danas postoji otpor prema ovom izrazu, osobito među starijim homoseksualnim osobama. Budući da termin subverzivno razobličuje postojeće, tobože fiksirane modele, odbacujući razlike (svi LGBT su njime bez razlike obuhvaćeni) i identitete (nijedan od LGBT identiteta u njemu nije povlašten), postaje sve univerzalnije prihvaćen. Mnoge transeksualne, biseksualne pa čak i heteroseksualne osobe, čija se seksualnost ne uklapa u kulturne standard monogamnog heteroseksualnog braka, prihvatili_e su ovu oznaku kao seksualni disidenti_disidentkinje. Queer je ranije u engleskom jeziku korišten kao pogrdan naziv za neheteroseksualne osobe. Ovaj termin su LGBTTIQ osobe zatim preuzele kako bi opisivale same sebe. Neke osobe posebno cijene ovaj termin zato što označava prkos i zato što obuhvata različitost – ne samo gejeva i lezbejki već i biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba, kao i heteroseksualne osobe koje sebe vide ili žive svoj život van heteropatrijarhalnih normi.

RODNI IDENTITET

Rodni identitet vezuje se za individualno iskustvo u shvatanju vlastitog spola, što može ali ne mora odgovarati spolu dodijeljenom pri rođenju, a uključuje lični doživljaj tijela i drugih izražaja roda (to jest, rodno izražavanje), kao što su odijevanje ili način govora i obraćanja. Spol osobe obično je dodijeljen pri rođenju, a odmah potom postaje socijalno i pravno pitanje. Spol podrazumijeva osobni koncept/konstrukcija koji može biti u skladu sa društveno propisanim definicijama u pogledu spola/roda ili ih može negirati, prevazilaziti i mijenjati. Neki ljudi imaju problem pri identificiranju sa spolom dodijeljenim pri rođenju – ove osobe nazivamo transrodne osobe. Rodni identitet nije isto što i seksualna orijentacija, a transrodne osobe se mogu identificirati kao osobe bilo koje seksualne orijentacije.

RODNO IZRAŽAVANJE

Vizuelna i spoljna prezentacija svake osobe koja se ogleda kroz odijevanje, odjevne ili tjelesne oznake, frizuru, ponašanje i govor tijela.

SEKSUALNA ORIJENTACIJA

Emocionalna i/ili seksualna privlačnost ili naklonost koja može biti prema osobama istog i/ili različitog spola. Preporučuje se izbjegavanje uvredljivog izraza seksualna preferencija, koji se često koristi kako bi se impliciralo da je istospolna seksualna orijentacija nešto što se može i treba promijeniti.

TRANSGENDER/TRANSRODNO/TRANS*

Sveobuhvatni termin koji se koristi kako bi se opisale različite osobe, ponašanja i grupacije koje imaju zajedničko, djelimično ili potpuno suprotstavljanje nametnutim rodnim i spolnim ulogama. Transrodnost se ne odnosi na seksualnu orijentaciju osobe.

TRANSRODNA OSOBA

Termin za osobe čiji rodni identitet nije u skladu sa spolom koji im je dodijeljen pri rođenju, kao i one osobe koje žele izraziti svoj rodni identitet na drugačiji način od uobičajenog izražavanja karakteristika spola koji im je dodijeljen pri rođenju. Transrodnost obuhvata one osobe koje osjećaju, preferiraju ili biraju da predstave sebe drugačije od očekivanih rodnih uloga koje im tradicionalno pripadaju na osnovu spola dodijeljenog pri rođenju, bilo kroz način odijevanja, način govora, manirizme, kozmetiku ili modifikacije tijela. Između ostalih, transrodnost se odnosi i na osobe koje

se ne identificiraju oznakama muško i žensko, zatim transeksualne osobe, transvestite i cross-dressere. Transrodni muškarac je osoba kojoj je pri rođenju dodijeljen ženski spol, ali je njegov rodni identitet muški ili se nalazi negdje na spektru maskulinih rodni identiteta. Transrodna žena je osoba kojoj je pri rođenju dodijeljen muški spol, ali je njen rodni identitet ženski ili se nalazi negdje na spektru ženskih rodni identiteta. Oznake za seksualnu orijentaciju transrodnih osoba koriste se u skladu sa njihovim rodni identitetom, a ne u skladu sa spolom koji im je dodijeljen pri rođenju. Heteroseksualni transrodni muškarac je, na primjer, transrodni muškarac kojeg privlače i koji bira žene za partnerke. Riječ transrodnost odnosi se na posjedovanje transrodnog identiteta i izražavanja.

TRANSEKSUALNA OSOBA

Osoba koja ima jasnu želju i namjeru da prilagodi svoj spol, kao i osoba koja je djelomično ili potpuno modificirala svoje tijelo i prezentaciju (što uključuje fizičku i/ili hormonalnu terapiju i operacije), izražavajući svoj rodni i/ili spolni identitet i osjećaj sebe.

TRANSFOBIJA

Po analogiji sa bifobijom i homofobijom, oblik diskriminacije, zasnovan na strahu, neznanju i mržnji, usmjeren protiv transeksualnih, transrodnih osoba. Tu predrasudu mogu perpetuirati strejt ljudi, gej muškarci, lezbejke i biseksualne osobe. U LGBT diskursu, predstavlja proces promjene rodni izražavanja neke osobe u cilju usaglašavanja sa unutrašnjim doživljajem vlastitog roda.

ZLOČIN IZ MRŽNJE

Odnosi se na kaznena djela motivirana predrasudama prema određenoj osobi ili grupi osoba. Zločini iz mržnje uključuju zastrašivanje, prijetnje, oštećenja imovine, zlostavljanje, ubistvo ili bilo koje drugo kazneno djelo, kod kojeg je žrtva postala meta napada zbog stvarne ili pretpostavljene seksualne orijentacije ili rodni identiteta, ili je žrtva povezana, pripada, podržava ili je član_ica neke LGBT grupe. Kod zločina iz mržnje mora postojati osnovana sumnja da je motiv počinioca kaznenog djela seksualna orijentacija ili rodni identitet žrtve.

POLITIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE

Politički sistem BiH je veoma kompleksan i sastoji se od dva entiteta (Federacija BiH i Republika Srpska) i Brčko distrikta. Odgovornost i relacije između zajedničkih institucija države, entiteta i Distrikta regulisane su Ustavom BiH. Država i oba njena entiteta imaju svoje ustave, kao i različite upravne i političke sisteme, a Brčko distrikt ima zaseban upravni sistem i sopstveni Statut kao najviši pravni akt.

Na državnom nivou postoji tročlano Predsjedništvo čiji se članovi ce – jedan Bošnjak_inja, jedan Hrvat_ica i jedan Srbin_Srpkinja – rotiraju svakih osam mjeseci, Vijeće ministara i Parlamentarna skupština koja se sastoji od Predstavničkog doma i Doma naroda. Oba entiteta imaju svog predsjednika_cu i zamjenika_cu predsjednika_ce, kao i sva neophodna ministarstva. Ipak, njihove zakonodavne vlasti su suprotne; Federacija ima istu šemu kao i zajedničke institucije, poput Predstavničkog doma i Doma naroda, dok Republika Srpska ima samo Narodnu skupštinu. Kantonima Federacije (njih deset) zagarantovana je suštinska autonomija, sopstvene lokalne vlade, te im je dozvoljeno usvajanje kantonalnih zakona pod uslovom da nisu kontradiktorni zakonima Federacije. Struktura Distrikta je bazirana na konceptu gradske uprave po američkom stilu, kojom upravlja gradonačelnik sa Skupštinom Distrikta i deset ministarstava koji su kreirani da odgovaraju ministarstvima entiteta. Državne institucije su odgovorne za vanjske, finansijske i monetarne politike, imigraciju, izbjeglice, te politike i regulaciju azila, a najvažnije institucije odgovorne za zaštitu ljudskih prava su Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Institucija ombudsmena za ljudska prava te Agencija za ravnopravnost spolova. Najviše sudske instance su tri ustavna suda, po jedan za svaki entitet, i jedan na državnom nivou, te Apelacioni sud Brčko distrikta. Policija je pod nadležnošću entiteta i Distrikta, a zajednička odgovornost nad federalnim i kantonalnim policijskim institucijama u rukama je Ministarstva unutrašnjih poslova FBiH. Entiteti, Distrikt i kantoni unutar FBiH imaju sopstvene nadležnosti kao i sopstvena ministarstva zdravlja, obrazovanja, unutrašnjih poslova, ministarstva za socijalni rad, itd. Oba entiteta imaju svoje gender centre koji na svojim nivoima rade na diskriminaciji na osnovu spola/roda i seksualne orijentacije.

Naši korisnici_e, ali i organizacije civilnog društva u BiH, mediji, javne institucije kao i međunarodni partneri prepoznali su Sarajevski otvoreni centar kao jednu od vodećih organizacija za ljudska prava u Bosni i Hercegovini.

Tokom 2014. godine, Sarajevski otvoreni centar je predvodio i/ili učestvovao u zagovaračkim inicijativama na državnom, evropskom i međunarodnom nivou. Između ostalih, inicirali smo izradu amandmana organizacija civilnog društva na Zakon o zabrani diskriminacije BiH, debatu unutar civilnog društva o izradi i usvajanju sveobuhvatne strategije borbe protiv diskriminacije, nastavili zagovarati za specijalni izvještaj o stanju ljudskih prava LGBT osoba Institucije ombudsmena za ljudska prava u BiH i izmjenu diskriminatornih upitnika za dobrovoljno darivanje krvi u RS-u. Dali smo doprinos izradi Izvještaja o napretku BiH u oblasti ljudskih prava žena i LGBT osoba, konsultacijama i pismenim podnescima Strukturiranom dijalogu o pravosuđu između EU i BiH; predvodili smo grupu organizacija koja je izradila Alternativni izvještaj o napretku BiH za 2014. godinu, a bili smo jedna od samo dvije organizacije civilnog društva u BiH koja je pomogla u izradi izvještaja o zločinu iz mržnje OSCE-a/ODIHR-a. Sarajevski otvoreni centar je dao i podneske i učestvovao u konsultacijama za izradu UPR-a.

Sarajevski otvoreni centar je tokom 2014. podržao i vodio razvijanje ženskog pokreta kroz osnaživanje Ženske mreže u BiH, te LGBT pokreta kroz razvoj aktivističkih grupa u Sarajevu, Tuzli, Banjoj Luci i Mostaru, kao i njihove samostalne akcije i aktivnosti.

Rad sa zajednicom smo unaprijedili kroz stratešku opredijeljenost da proširimo outreach već postojećih servisa za zajednicu: besplatnog pravnog savjetovanja, redovnih događaja za LGBT zajednicu, kao što su kreativne i edukativne radionice, druženja, aktivnosti pravnog i socijalnog osnaživanja, te da ih učinimo redovno dostupnim LGBT zajednici.

Nastavili smo proizvodnju znanja o temama koje se tiču ljudskih prava i kulture LGBT osoba, kao i ljudskih prava žena i njihove vidljivosti u bh. društvu, čime smo doprinijeli poboljšanju stanja ljudskih prava žena kroz ojačani program Ženska prava. Znanje i informacije, pored distribuiranog štampanog materijala, učinili smo dostupnima kroz posjećene redovne javne događaje (Neko je rekao feminizam, Merlinka), rad s medijima, kampanje i nekoliko online platformi: www.soc.ba, www.lgbt.ba, www.zenskamreza.ba, www.eu-monitoring.ba. Ukupan broj posjeta na ovim web stranicama u 2014. godini veći je od 130.000.

Vladana Vasić (1990, Sarajevo) završila je studij prava te master studij sa fokusom na krivično pravo na Univerzitetu u Sarajevu. Radi u Sarajevskom otvorenom centru od aprila 2012. godine na pitanjima zagovaranja, pravnog savjetovanja i nadgledanja rada javnih institucija. Autorica je različite legislative i prijedloga politika prema institucijama u BiH. Vladana je članica Evropske komisije za Zakon o seksualnoj orijentaciji. E-mail: vladana@soc.ba

Saša Gavrić (1984, Tuzla) završio je 2007. studij političkih i upravnih nauka u Konstanzu/ Njemačka, a 2012. master studij međunarodnih odnosa i diplomatije na Univerzitetu u Sarajevu. Od 2005. do 2011. radio je u Goethe-Institutu. Godine 2007, zajedno sa kolegama/icama osniva Sarajevski otvoreni centar, koji i danas vodi. Bavi se naučnim radom i publicistikom. Objavio je veliki broj novinarskih, stručnih i naučnih članaka te je priredio niz knjiga. Istražuje politički sistem Bosne i Hercegovine, a zanimaju ga politike ljudskih prava i kulturna politika. E-mail: sasa@soc.ba

Emina Bošnjak (1983, Zenica), feministkinja i LGBT aktivistkinja, radila je kao programska koordinatorica od 2012. godine na različitim projektima vezanim za prava LGBT osoba u Sarajevskom otvorenom centru, a od juna 2014. godine kao programska rukovoditeljica doprinosi upravljanju organizacije, godišnjem narativnom i finansijskom izvještaju organizacije, pripremi i izvršavanju državnih i međunarodnih akcija zagovaranja, te produkciji godišnjih izvještaja ženskih i LGBT ljudskih prava. E-mail: emina@soc.ba

Sarajevski otvoreni centar (SOC) zagovara puno poštivanje ljudskih prava i društvenu inkluziju LGBT osoba i žena. Sarajevski otvoreni centar je nezavisna, nestranačka, neprofitna organizacija koja teži osnažiti LGBT (lezbejke, gej, biseksualne i trans*) osobe i žene kroz jačanje zajednice i građenje pokreta. SOC također javno promovira ljudska prava LGBT osoba i žena, te zagovara unaprijeđeno zakonodavstvo i bolje politike u Bosni i Hercegovini na državnom, evropskom i međunarodnom nivou.

U periodu 2007–2011. radili smo na različitim projektima vezanim za istraživanja iz oblasti političkih nauka, političku edukaciju, književnost, film, umjetničke promocije i međureligijsko obrazovanje, a da nismo imali jasno definisane programe, ured, niti zaposleno osoblje. U 2011. otvorili smo prvi ured i prvi stalno zaposleni tročlani tim počeo je sa radom u Sarajevskom otvorenom centru. Od prvobitna tri (maj 2011. godine), broj članova_ica tima skočio je na 11 stalnih zaposlenika_ca (oktobar 2014. godine).

Sarajevski otvoreni centar je članica nekoliko lokalnih, regionalnih i međunarodnih mreža civilnog društva, vodi Inicijativu za monitoring EU integracije BiH, te zajedno sa Fondacijom CURE vodi Žensku mrežu BiH. Sarajevski otvoreni centar je osnivač i upravlja LGBT web portalom lgbt.ba, bosanskohercegovačkim virtuelnim prostorom namijenjenom javnosti i LGBT zajednici.

www.soc.ba // www.lgbt.ba // www.zenskamreza.ba // www.eu-monitoring.ba

CIIP